

OD FABRYKI H. KELCHA DO FABRYKI SZTUK

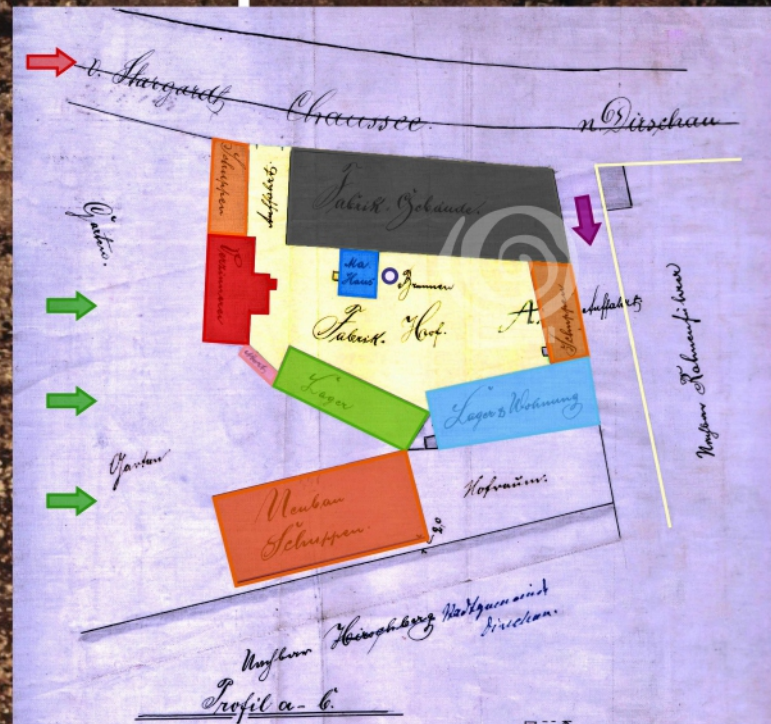

Fabryka Sztuk

FABRYKA KELCHA

Fabryka Wyrobów Metalowych tczewskiego blacharza H. Kelcha powstaje w 1857 roku. Na początku swej działalności mieściła się przy ul. Krótkiej. Produkowano w niej śruby, zwrotnice oraz inne elementy metalowe na potrzeby tczewskiej kolei. Dnia 15 stycznia 1883 roku miasto Tczew przystępuje do przetargu środkowego szanca miasta - części fortyfikacji miasta broniących jego południowych flank. Grunt ten wykupuje H. Kelch i w tym miejscu zaczyna budować swój nowy zakład przy ul. Starogardzkiej (obecnie ul. 30 Stycznia). Właścicielem już nowej fabryki w 1889 roku zostaje syn H. Kelcha - Emil Kelch urodzony 9 stycznia 1870 roku. O Emilu Kelchu wiemy niewiele. Wiadomo jedynie, że od 10 maja 1902 roku był członkiem tczewskiej Łoży Masońskiej, natomiast od 1 października 1913 roku zostaje zameldowany w Berlinie. Fabryka Emila Kelcha w latach 1909-1910 podlega rozbudowie o drugi budynek produkcyjny i warsztaty zaplecza technicznego. Modernizacji uległa także kotłownia fabryczna. Duża część maszyn w fabryce Emila Kelcha była napędzana energią elektryczną wytwarzaną i dostarczaną przez istniejącą od 1899 roku tczewską elektrownię.

- Budynek fabryczny
- Szopy
- Stolarnia
- Toaleta
- Skład
- Skład i mieszkania
- Dom murowany
- Dziedziniec
- Działka pana Rahmenführer'a

- Ulica Starogardzka
- Ogrody
- Wjazd
- Studnia

Plan zagospodarowania przestrzennego budynków Fabryki Wyrobów Metalowych H. Kelcha z 1895 roku ze współcześnie naniesioną legendą, Archiwum Urzędu Miejskiego w Tczewie

Dokument z fabryki H. Kelcha, z ryciną, na której widnieją budynki przy ul. Starogardzkiej (obecnie ul. 30 Stycznia), z datą powstania fabryki - 1857 rok, Archiwum Urzędu Miejskiego w Tczewie

Ryciny z dokumentacji H. Kelcha. Widać na nich zarys budynków stanowiących Fabrykę Wyrobów Metalowych, Archiwum Urzędu Miejskiego w Tczewie

Wyroby gospodarstwa domowego „Arkony”, ze zbiorów Fabryki Sztuk w Tczewie, fot. J. Ziółkowski

ARKONA

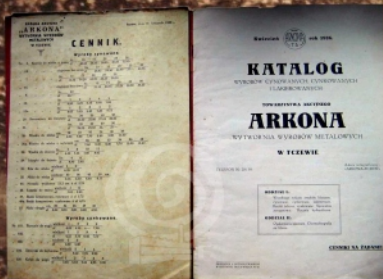
W 1913 roku, po wyjeździe Emila Kelcha do Berlina, fabryka pozostaje w niemieckich rękach. Po I wojnie światowej zostaje wykupiona przez Polski Bank Handlowy i od 1921 roku funkcjonuje jako Towarzystwo Akcyjne „Arkona”, produkujące blaszane wyroby gospodarstwa domowego. W kolejnych latach teren fabryki uległ dalszej rozbudowie. Powstał nowy budynek biurowo-administracyjny oraz nowe hale produkcyjne. Na przełomie lat 20. i 30. XX wieku „Arkona” przechodziła okres szczytowy swojej działalności i zatrudniała wówczas około 400 pracowników. Z gazet - „Gońca Pomorskiego” oraz „Pielgrzyma” wynika, że 6 czerwca 1931 roku wdrożono postępowanie upadłościowe Spółki Akcyjnej „Arkona”. Następnie fabrykę w 1934 roku nabył mecenas Kaznowski za 174 tys. złotych.

Towarzystwo Akcyjne „Arkona”, orientacja od strony dziedzica, fot. z archiwum Józefa Golickiego

Akcja „Arkony”, ze zbiorów Muzeum Wisły Oddziału Narodowego Muzeum Morskiego w Gdańsku

Pierwsze strony wraz z cennikiem katalogu wyrobów cynkowanych, cynkowanych i lakierowanych Towarzystwa Akcyjnego „Arkona” w Tczewie, źródło: forum portalu dawnytczew.pl

Maszyna do prania

Tara do prania

Kocioł do zaprawy

Wycieraczka

Polewaczka

Łopatka do śmieci

Kufa do gnojówki

Wanna kąpielowa

Skrzynia na węgiel

Wiadro do dojenia

OBÓZ PRZEJŚCIOWY DLA POLSKICH WYSIEDLEŃCÓW

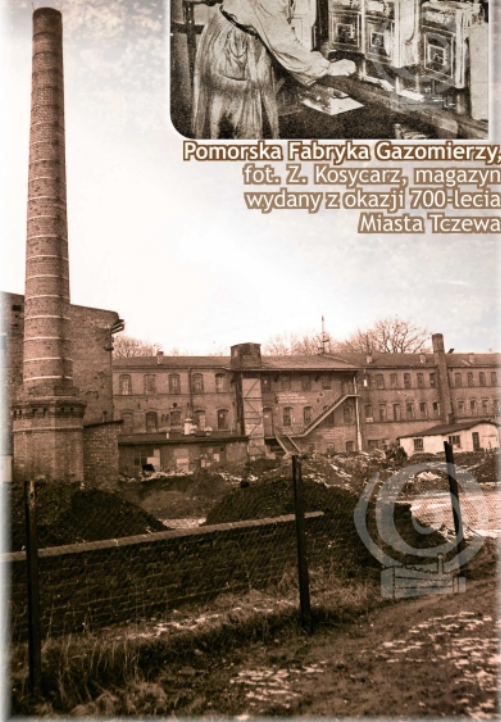
Podczas II wojny światowej, w latach 1939-1942, na terenie fabryki utworzono obóz przejściowy dla polskich wysiedleńców, w którym tymczasowo przetrzymywano Polaków, pozbawionych mieszkań i dobytku. Placówka ta była odpowiedzialna za całokształt spraw administracyjno-gospodarczych związanych z wysiedleniami, w tym również za kierowanie wysiedleńców na przymusowe roboty. Za tczewski obóz odpowiedzialny był podpułkownik SS Ernest Moser. Po krótkim pobycie w obozie przetrzymywanych wywożono do obozu w Gniewie, a następnie do Generalnego Gubernatorstwa oraz na przymusowe roboty do III Rzeszy, skąd wielu nigdy nie powróciło. Obóz przejściowy w fabryce „Arkona” zlikwidowano w 1942 roku. W miejscu obozu powstaje zakład „Geraetabau Dirschau E. Schmidt GmbH”, w którym produkowano sprzęt wojskowy na potrzeby niemieckiej armii, taki jak: aparatura radiolokacyjna, aparaty podsłuchowe, sprzęt optyczny m.in. reflektory oraz części radiotechniczne.

POMORSKA FABRYKA GAZOMIERZY

Pomorska Fabryka Gazomierzy,
fot. Z. Kosycarz, magazyn
wydany z okazji 700-lecia
Miasta Tczewa

Budynki po Pomorskiej Fabryce Gazomierzy,
widok od dziedzińca, fot. Józef Ziółkowski

Pod koniec 1948 roku budynki przemysłowe po „Arkonie” przejął Pomorska Fabryka Gazomierzy. Na początku skład wykonywał gazomierze mieszkalne, manometry, lampy precyzyjne dla kutrów, gazowe lampy uliczne, palniki naftowe, reduktory ciśnieniowe, pławy morskie oraz inną armaturę gazowniczą. Od 1963 roku rozpoczęto produkcję kuchenek gazowych. Pomorska Fabryka Gazomierzy w 1975 roku przekształcono w Zakłady Zmechanizowanego Sprzętu Gospodarstwa Domowego „Predom Metrix”. Produkowano w nich armaturę gazowniczą, a także zmywarki do naczyń, prasowalnice oraz wentylatory. Siedziba firmy mieściła się wówczas przy ul. Piaskowej. W tym czasie budynki po Pomorskiej Fabryce Gazomierzy były nieużytkowane. Tczew ubiegał się o lokalizację w nich Muzeum Wisły.

Prezentacja plenerowa
wyrobów ZZSD „PREDOM
METRIX”, w głębi obecny
Bulwar Nadwiślański
im. Księcia Sambora
II w Tczewie,
fot. Józef Ziółkowski

Pomorska Fabryka Gazomierzy, widok
od strony ulicy, fot. Józef Ziółkowski

ZZSD „PREDOM METRIX”, źródło: tcz.pl

MUZEUM WISŁY

Muzeum Wisły w Tczewie, widok od strony dziedzińca, fot. Stanisław Zaczyński, ze zbiorów Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Aleksandra Skulteta w Tczewie

Muzeum Wisły w Tczewie, wernisaż wystawy „Fortyfikacje Prus Królewskich doby wojen polsko-szwedzkich”, na pierwszym planie Roman Klim - kierownik muzeum, fot. Józef Ziółkowski

W roku 1980 unikatowy kompleks pofabrycznych budynków zostaje zagospodarowany na działalność kulturalną. Powstaje wówczas w Tczewie pierwsza placówka o charakterze muzealnym - Muzeum Wisły będące oddziałem Muzeum Morskiego w Gdańsku. O prawo do lokalizacji tej instytucji starało się kilka nadwiślańskich miast. Organizację placówki powierzono doświadczonemu muzealnikowi - Romanowi Klimowi. Oficjalne otwarcie muzeum królowej polskich rzek nastąpiło 13 kwietnia 1984 roku, ukazując wówczas pierwszą stałą wystawę „Dzieje żeglugi wiślanej”. Prezentowano na niej m.in. makiety ukazujące dolinę Wisły oraz jej ośrodki handlowe, a także dzieje żeglugi od czasów pradawnych. W tym samym roku otwarto również kolejną wystawę „Łodzie ludowe dorzecza Wisły”.

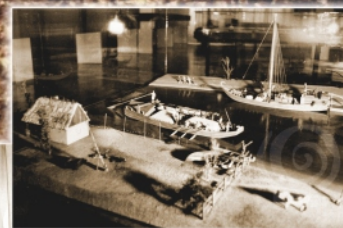
Uroczyste sadzenie dębów na dziedzińcu Muzeum Wisły w Tczewie przez przedstawicieli Towarzystwa Miłośników Ziemi Tczewskiej. Od prawej: Zygmunta Kułakowski, Roman Klim, Józef Dylkiewicz z żoną, Zbigniew Wespa, Roman Landowski, Michał Spankowski, fot. Stanisław Zaczyński

Muzeum Wisły w Tczewie, ekspozycja łodzi na dziedzińcu, fot. Stanisław Zaczyński, ze zbiorów Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Aleksandra Skulteta w Tczewie

Muzeum Wisły w Tczewie, ekspozycja łodzi na dziedzińcu, fot. Józef Ziółkowski

Muzeum Wisły w Tczewie, ekspozycja wewnątrz budynku, fot. Józef Ziółkowski

FABRYKA SZTUK

Przełomowy okres dla budynków pofabrycznych rozpoczął się w 2004 roku. Ich stan był bardzo zły, co groziło katastrofą budowlaną. Brakowało wówczas środków finansowych na kulturę i zdecydowano się przekazać budynki wraz z przyległym terenem miastu. Porozumienie w tej sprawie zawarli ówczesny Prezydent Miasta Tczewa - Zenon Ody i Dyrektor Centralnego Muzeum Morskiego w Gdańsku - Jerzy Litwin. Dzięki temu miasto wystąpiło o dofinansowanie unijne w celu generalnego remontu zabytkowych budynków. Projekt pod nazwą „Centrum wystawienniczo-regionalne dolnej Wisły w Tczewie” doczekał się realizacji w latach 2006-2007 w ramach Programu Rewitalizacji Tczewskiej Starówki. W styczniu 2007 roku budynki pochodzące z XIX wieku odzyskały dawny blask i zostały dostosowane do nowych funkcji. Głównym wykonawcą przebudowy była firma MEGARON. Oprócz Muzeum Wisły do dziś mieści się tu Fabryka Sztuk.

Oficjalne otwarcie Centrum Wystawienniczo-Regionalnego Dolnej Wisły w Tczewie, fot. Józef Ziółkowski

Centrum Wystawienniczo-Regionalne Dolnej Wisły w Tczewie podczas remontu, fot. archiwum Miejskiego Konserwatora Zabytków w Tczewie

Występ Harcerskiej Orkiestry Dętej podczas otwarcia Centrum Wystawienniczo-Regionalnego Dolnej Wisły w Tczewie, fot. Józef Ziółkowski

13 LAT DZIAŁALNOŚCI FABRYKI SZTUK

fol. R. Grzenkowski

fol. R. Grzenkowski

EDUKACJA:
9000 zajęć,
w których
wzięło udział
162 000 osób

WYSTAWY:
historyczne,
etnograficzne,
sztuki współczesnej,
malarstwa,
rzeźby i fotografii.
Łącznie 435
ekspozycji

**DZIAŁALNOŚĆ
WYDAWNICZA:**
jesteśmy
wydawcą
28 publikacji

W ciągu
13 lat
działalności
odwiedziło nas
865 tysięcy osób,
w tym **166**
tysięcy
turystów

ZBIORY:
zgromadziliśmy
6000 muzealiów

**ORGANIZACJE
POZARZĄDOWE:**
w naszej siedzibie
mieści się
14 organizacji
pozarządowych

**IMPREZY
CYKLICZNE:**
Noc Muzeów, Pchli Targ,
Wrześnie Targowisko,
Jarmark Wielkanocny,
Jarmark Bożonarodzeniowy,
Inscenizacja Bitwy
o Tczew, Piknik
Historyczno-Militarny

SPOTKANIA:
1774 seminaria,
konferencje,
szkolenia, debaty,
spotkania,
kursy

Koordinacja projektu:
Alicja Gajewska, Józef Ziolkowski
Autor wystawy: Marta Musiol
Projekt graficzny: Dariusz Walaszewski